

Dr. Štefan Moys :

Smrť niektorého manžela za sporu.

Smrť strany za občianskeho sporu privodí pretrhnutie (§ 465 Osp.), po prípade suspendovanie (§ 470 Osp.) konania, nemá však za následok zánik konania. Dôvodom toho je, že smrťou sporovej strany nezanikne právny pomer, o ktorom sa má v spore rozhodnúť, lebo veď zpravidla nastane v takomto prípade právne následníctvo aj v spore. Inak sa má vec vo sporoch manželských. Tu § 676 Osp. ustanovuje:

»Ak niektorý manžel umrie pred tým, než rozsudok nadobudol právoplatnosť, nemožno v spore vo veci samej konať a vynesenie rozhodnutie vo veci samej stratí účinnosť. V otázke nahradenia trov sporu v takomto prípade podľa okolností sporu rozhodne súd rozsudkom.

Ustanovenia prvého odseku neplatia v sporoch o zmätočnosť a v napádacích sporoch, keď manžel umrie po skončení dovolacieho pojednávania a Najvyšší súd nenariadi pri rozviazaní rozsudku ďalšie konanie a vynesenie nového rozhodnutia; v takomto prípade treba rozhodnutie doručiť namiesto umrelého manžela známym dedičom a opatrovníkovi ustanovenému pre neznámych dedičov a treba ho zároveň oznámiť aj pozostalostnému súdu zomrelého manžela.

Dôvodová zpráva k tomuto paragrafu uvádza: Ak niektorý manžel umrie za manželského sporu, tým zanikne celý právny pomer, ktorý bol základom a predmetom manželského sporu. Rozumie sa samo sebou, že zaniklé manželstvo rozlúčiť — tedy ešte raz priviesť k zániku — (§ 73 zák. čl. XXXI/1894) nie je možno. Nemožno však zaniklé manželstvo ani vyhlásiť za neplatné s účinnosťou, aby vynesení rozsudok bol proti každému účinný (§§ 50 a 70 zák. čl. XXXI/1894). Zákon vytvoril spor s takouto účinnosťou, s primeranou konštrukciou — najmä so zásadou oficiality a so spolupôsobením štátneho zastupiteľstva — len z toho verejného záujmu, ktorý sa viaže k určeniu platnosti alebo neplatnosti skutočne jestvujúcich manželstiev. Len čo zanikne manželstvo, zanikol tým aj verejný záujem, ktorý je základom a vedúcou myšlienkou takéhoto sporu. Zánikom manželstva jeho platnosť alebo neplatnosť prichádza v úvahu už nie s hľadiska manželstva samého, ale len s hľadiska jeho následkov, je tomu tedy tak, ako pri inom po práve účinnom právnom pomere, ktorý môže byť síce rozsudkom určený, avšak už nie vo verejnom záujme s účinnosťou všeobecnou, ale len s účinnosťou voči stranám, ktoré sú v spore, a práve preto na základe sporu s konštruk-

ciou celkom odlišnou. Po zániku manželstva mohlo by sa tedy v spore o neplatnosť (manželstva) pokračovať (konať) len ako v spore úplne pretvorenom, obyčajnom medzi inými osobami a s inou spôsobilosťou k sporu. Toto pretvorenie bolo by spojené na každý prípad s veľkými ťažkosťami, ba niekedy robilo by potrebným opakovanie takmer celého sporu, ktorý môže byť teraz už vykonaný podľa iných zásad a inými dôkaznými spôsobmi. Na základe tohto dáva Osp. pravidlo, že manželský spor smrťou hociktorej manželskej strany zaniká. Osp. povoľuje však z tohto pravidla výnimku v sporoch o zmätočnosť a v napádacích sporoch z dôvodov účelnosti v prípade, ak manžel (manželka) zomrie po dokončení dovolacieho pojednávania (teraz aj dovolacieho konania vôbec), predpokladajúc, pravda, že Najvyšší súd rozhodne spor vo veci samej. V tomto — predvídateľne veľmi zriedkavom — prípade zostáva už len doručenie rozsudku Najvyššieho súdu, strany už nemajú čo konať. V takomto prípade — keď je už otázka s konečnou platnosťou rozriešená — nebolo by ani slušné ani účelné nútiť interesovanú stranu, aby zaviedla nový spor. Avšak zanikne konanie vtedy, ak Najvyšší súd nerozhodne vo veci samej.

Rozumie sa samo sebou, že v prípade vyhlásenia manželstva za neplatné v žiadnom manželskom spore — nech je to už spor o zmätočnosť alebo spor napádací, spor rozlukový alebo o rozvod — nemožno vo veci samej pokračovať (konať); tento prípad — ktorý sa sotva vyskytne — netreba tu zvlášte usporiadať, a to tým menej, lebo zmätočné manželstvo — po jeho vyhlásení za takéto —, a manželstvo, ktoré možno napadnúť, po jeho vyhlásení za neplatné, treba podľa pravidiel hmotného práva považovať za také, ako keby ani nebolo bývalo uzavreté (§§ 46 a 67 zák. čl. XXXI/1894).

Ods. 1. citovaného § 676 Osp. vzťahuje sa na prípad, keď niektorý z manželov zomrel predtým, než rozsudok nadobudol právoplatnosť. Sem patria tedy prípady, v ktorých v spore ešte vôbec nebol vynesенý rozsudok, alebo keď už bol síce rozsudok — či už na prvostupňovom alebo odvolacom súde — vynesенý, tento však voči všetkým stranám nenadobudol právoplatnosť. Smrti manžela — s hľadiska ustanovení tohto paragrafu — rovná sa jeho vyhlásenie za mŕtveho, keď tedy manžel bol právoplatne za mŕtveho vyhlásený pred tým, než rozsudok v manželskom spore stal sa právoplatným, bude treba v spore práve tak konať, ako keby bol manžel za sporu zomrel.

V otázke, ktorého dňa stal sa rozsudok v takomto spore právoplatným, smerodajné sú ustanovenia § 672 Osp. Zvláštnou povahou sporov manželských je odôvodnené ustanovenie posledného odseku § 672 Osp., podľa ktorého v manželských sporoch lehota na ospravedlnenie je pätnásťdňová a počítá sa od zameškaného termínu, pri lehotách od posledného

dňa lehoty; rozsudok nadobudne právoplatnosť až uplynutím tejto lehoty. Z teraz citovaného ustanovenia vidieť, že v manželských sporoch 15 dňová lehota na ospravedlnenie ráta sa od zameškaného termínu, respektíve pri lehotách od posledného dňa lehoty a j v t e d y, ak sa strana o zmeškaní dozvedela len neskoršie alebo ak prekážka len pozdejšie prestaia. Podľa § 452 Osp. možno žiadať o ospravedlnenie až do šesť mesiacov, keďže však ospravedlnenie nemá odkladného účinku na právoplatnosť rozsudku, nebol by vylúčený prípad, že by strana viac mesiacov po právoplatnosti rozsudku použila ospravedlnenia, a tak mohlo by sa stať, že v prípade úspechu takejto ospravedlňovacej žiadosti mohol by stratíť účinnosť aj taký rozsudok v rozlukovom spore, po právoplatnosti ktorého jeden alebo druhý z manželov uzavrel už nové manželstvo. Nemôže byť pochybnosti o tom, že takéto prípady nemožno pripustiť a práve tieto chce znemožniť ustanovenie posl. odseku § 672 Osp. Z ustanovenia, že rozsudok nadobudne právoplatnosť len uplynutím lehoty na ospravedlnenie, plynie, že v manželských sporoch rozsudky súdu prvej stolice a súdu odvolacieho pred uplynutím 30 dní od ich sdelenia nemôžu sa stať právoplatnými, ak len strany už predtým nezahlásily, že sa vzdávajú opravných prostriedkov proti rozsudku, lebo šo zreteľom na ustanovenie § 642 Osp. aj v manželských sporoch platí ustanovenie § 410 (posl. ods.) Osp., podľa ktorého zrieknutia sa opravných prostriedkov, ktoré sa stalo po vyhlásení rozsudku, možno pri posudzovaní právoplatnosti rozsudku si povšimnúť, ak bolo prejavené ústne pri vyhlásení a pojaté do zápisnice alebo ak bolo súdu písomne oznámené a súd toto oznámenie sdeliť odporcovi. Bezvýsledným uplynutím 15 dňovej lehoty, určenej na podanie odvolania resp. dovolania, tedy ešte nenastane právoplatnosť rozsudku, lež otázka právoplatnosti závisí práve od bezvýsledného uplynutia aj 15 dňovej lehoty na ospravedlnenie, do uplynutia tejto lehoty právoplatnosť rozsudku je in suspenso.

Ak strana podala o p o z d e n e žiadosť o ospravedlnenie zmeškania lehoty, určenej pre podanie dovolacej žiadosti, ak tedy rozsudok odvolacieho súdu nadobudol právoplatnosť, smrť niektorého manžela, nastala po tomto čase, nemá za následok použitie § 676 Osp.

Rozsudok dovolacieho súdu, vyneseny na ústnom dovolacom pojednávaní stane sa právoplatným jeho vyhlásením. Otázka je, kedy sa stane rozsudok súdu dovolacieho právoplatným, ak bol vyneseny v neverejnom zasadnutí vo smysle posledného odseku § 530 Osp. v znení zákona č. 164/1924 Sb. z. a n. alebo v smysle § 545 Osp. v znení zákona č. 164/24 Sb. z. a n., ktoré rozsudky nevyhlasujú sa podľa § 398 Osp. Som toho názoru, že s hľadiska ustanovení § 676 Osp. rozsudok vyneseny v manželskom spore v neverejnom zasadnutí dovolacieho súdu stáva sa právoplatným jeho podpísaním členmi

senátu, i keď (napríklad čo do splnenia záväzkov hmotno-právnych a čo do počítania pre strany lehôt od právoplatnosti rozsudku), prichádza pri takomto rozsudku do ohľadu aj ustanovenie druhej časti odseku druhého § 410 Osp., podľa ktorého lehoty, ktoré sa počítajú pre stranu od právoplatnosti rozsudku, počínajú plynúť od jeho sdelenia strane (to platí napríklad aj pre lehotu na podanie žaloby o obnovu sporu, ktorá sa u rozsudku dovolacieho súdu ráta tiež odo dňa sdelenia rozsudku strane.)

Ods. 1 § 676 Osp. určuje, že v prípade, ak strana manželská zomrela pred tým, než rozsudok nadobudol právoplatnosť, vynesené rozhodnutie vo veci samej stratí účinnosť. Strata tejto účinnosti nastáva tedy už skutočnosťou smrti. Z toho však plynie, že rozsudok (alebo rozsudky) v takomto prípade ani netreba p o z b a v i ť účinnosti, ale len vyriechnúť, že rozsudok ten vo veci samej stratil účinnosť (ako to vypovedal Slovenský najvyšší súd vo veci č. Rv 311/39). Tento výrok vynesie ten súd, u ktorého sa vec práve nachádza. Mám za to, že je správny názor, prejavенý Dr. Antalfim v Komentáre k Osp. podľa ktorého neprávoplatný rozsudok v manželskom spore stane sa smrťou niektorého z manželov vo veci samej po práve bezúčinným už mocou zákona, tedy aj vtedy, ak by súd túto bezúčinnosť nevyriechol, ba ak by — nevediac o smrti manželovej — ďalej bol býval konal v spore a vyniesol formálne právoplatný rozsudok.

Vyriechnutie toho, že rozsudok vo veci samej stratil účinnosť, a aj rozhodnutie o znášaní trov deje sa usnesením. Je síce pravda, že § 676 Osp. v druhej vete odseku prvého ustanovuje, že »v otázke znášania trov sporu v takomto prípade rozhodne súd podľa okolností sporu rozsudkom«, som však toho názoru, že tento predpis na Slovensku so zreteľom na ustanovenie § 435 a) Osp. (v znení zákona číslo 164/24 Sb. z. a n.) v tomto znení už neplatí, lebo veď rozhodnutie súdu o znášaní trov sporu má podľa teraz citovaného paragrafu povahu usnesenia, ktorému možno odporovať len rekurzom. Najvyšší súd býv. Česko-slovenskej republiky v Brne (jeho slovenské oddelenie) v svojom rozhodnutí č. 45 Úr. sb. odmietol síce d o v o l a c i u žiadosť žalovanej manželky z dôvodu, že »ponevác žalovaná strana zomrela pred tým, než spor bol právoplatne rozhodnutý, odvolací súd v merite sporu podľa § 676 Osp. nemohol rozhodovať, lež mal rozhodovať len o znášaní útrat sporu«, v ktorej otázke je však proti rozhodnutiu súdu druhej stolice ďalší opravný prostriedok podľa § 435a) Osp. neprípustný, mám však za to, že dovolacou žiadosťou nazvaný opravný prostriedok v teraz spomenutom prípade mal byť považovaný za rekurz a ako taký to mal byť vybavený odmietnutím. V tomto smere dovoľujem si ináč poukázať na plenárne rozhodnutie Najvyššieho súdu býv. Česko-slovenskej republiky v Brne z 20. mája 1924 č. Prez

298/1924, uverejnené v Sbíerke Dr. Vážneho pod č. 3868, v ktorom zaujaté stanovisko bolo aplikované aj v rozhodnutiach tohto Najvyššieho súdu, vynesených vo veciach z právnej oblasti Slovenska (viď napríklad rozhodnutie č. Rv III 364/30 uverejnené v časopise Csehszlovák Jog z roku 1931 na strane 387). Len k vôli úplnosti poukazujem tu tiež na článok, uverejnený v Právnom obzore (ročník XI. str. 308) v časti »Hovorňa«.

Slovenský najvyšší súd v svojom rozhodnutí č. Rv 311/39 vybavil vec tiež usnesením. V tomto prípade jeden z manželov zomrel po podaní dovolacej žiadosti v spore rozlukovom, a aj v otázke znášania útrat bolo rozhodnuté usnesením.

Rozsudok vo výroku o znášaní trov nie je smrťou niektorého manžela čo do jeho účinnosti dotknutý, lebo veď z ustanovenia § 676 Osp. je zrejmé, že rozsudok ten len vo veci samej stráca účinnosť. V otázke znášania trov má tedy súd podľa konkrétneho stavu veci ďalej konať. Ak by napríklad bol daný skutkový podklad pre použitie § 465 alebo § 470 Osp. má súd konať v smysle týchto ustanovení. I keď rozsudok súdu vo veci samej v prípade, uvedenom v ods. 1 § 676 Osp. stráca účinnosť, v otázke znášania trov má súd samostatne a to podľa okolností sporu rozhodnúť. V tejto otázke tedy súd nie je viazaný predpismi §§ 425 a nasl. Osp., lež má skúmať, či sú okolnosti zavedenia sporu také, že na ich základe treba tú alebo onú stranu vypovedať za zodpovednú za trovy sporu. Tak Maďarská kúria v svojom rozhodnutí, uverejnenom v Jogi hirlap döntvénytára sv. I. 984., vypovedala, že v prípade smrti niektorého z manželov otázka viny nemôže byť podľa § 676 Osp. viac už predmetom rozhodnutia súdu a v takomto prípade — napríklad v otázke znášania trov — smerodajná je okolnosť, ktorá zo strán dala príčinu na spor. V tomto duchu vyznieva aj rozhodnutie Kúrie (uverejnené v hore spomenutej sbierke sv. VII. č. 1006), kde sa hovorí: »Súd v takomto prípade (tojest v prípade upravenom v ods. 1 § 676 Osp.) má v otázke znášania trov sporu rozhodnúť podľa okolností sporu, nemôže sa však jeho rozhodnutie rozprestierať na meritum vecí na zisťovanie viny manželov. V spore nemožno totiž v merite (vo veci samej) konať a tak treba pominúť aj skutkové zistenia týkajúce sa veci samej. A tak ani s hľadiska rozhodnutia o otázke znášania trov sporu nemožno zisťovať také skutočnosti, ktoré sa môžu dotýkať veci samej, napríklad cti žalovanej manželky« (manžel zomrel totiž pred právoplatnosťou rozsudku v spore rozlukovom). — Súd môže trovy sporu medzi stranami vzájomne zrušiť, ak uzná, že spor zaviniily obe strany, resp. že k sporu obe strany dali príčinu. Proti rozhodnutiu odvolacieho súdu o znášaní trov niet ďalšieho opravného prostriedku ani v takýchto sporoch (§ 435 a) Osp.).

Zánik sporu v prípade smrti niektorého manžela pred právoplatnosťou rozsudku, vyneseného v manželskom spore, má účinok aj na otázky majetkovoprávne, resp. na otázky súvisiace s umiestením a vydržovaním detí pochádzajúcich z manželstva. Tak Najvyšší súd v svojom rozhodnutí č. Rv III 296/32 vypovedal, že z toho právneho pravidla, podľa ktorého v prípade, že niektorý z manželov zomre pred nadobudnutím právoplatnosti rozsudku v rozlukovom spore, rozhodnutie súdu je obmedzené len na otázku znášania trov sporu, je bezpochybné, že rozhodnutie o umiestení a vydržovaní detí, pochádzajúcich z manželstva, spadá tiež do rozsahu rozhodovania vo veci samej, v ktorej časti strácajú rozsudky právnu účinnosť. Ináč súdna prax zastáva dôsledne stnovisko, že zánik manželského sporu z dôvodu uvedeného v ods. 1 § 676 Osp. vplyva aj na majetkovoprávne otázky. Toto stanovisko opiera sa o ustanovenie § 694 Osp., podľa ktorého ak súd manželský spor zastaví vyhlási spor aj čo do majetkovoprávnej žaloby alebo vzájomnej žaloby za zastavený. Dr. Kovács Marcel nepovažuje toto stanovisko za správne — alebo považuje ho aspoň za pochybné —, podľa neho (viď Komentár k Osp. strana 1330) § 694 Osp. má na mysli v prvom rade zaniknutie sporu z dôvodu, uvedeného v ods. 2 § 672 Osp. a z podobných dôvodov a možno predpokladať, že pod výrazom »vo veci samej« použitým v § 676 Osp. rozumel zákonodarca len otázku manželského sväzku. Podľa neho majetkovoprávne otázky môžu byť bez toho prejednané oddelene a podľa zásad obyčajných civilných sporov, a tak — podľa neho — táto súdna prax len zbytočne núti strany resp. ich dedičov k novým sporom. Voči tomuto stanovisku Dr. Kovácsa zastáva sa praxe Dr. Kornel Sztehlo v diele: *A házassági per*, ktorý poukazuje na to, že zákon nerobí rozdiel v tom ohľade, z akého dôvodu zastavuje súd spor manželský. Podľa neho použitie § 694 Osp. je na mieste aj vtedy, ak spor zanikne v dôsledku smrti niektorého z manželov.

Strata účinnosti rozsudkov v prípade § 676 Osp. vo veci samej privodí stratu ich účinnosti aj dotyčne tých opatrení, ktoré boli urobené v smysle § 674 Osp. v otázke dočasného alebo konečného vydržovania manželky, ďalej umiestenia a vydržovania detí z manželstva pochádzajúcich (viď už citované rozhodnutie Najv. súdu č. Rv III 296/32).

Zpod ustanovenia ods. 1 § 676 Osp. je výnimka v 2. odseku tohto paragrafu. Dôvody tejto výnimky uviedol som už pri oboznamovaní dôvodovej zprávy. Tu by som chcel ešte len toľko podotknúť, že pod výrazom »po dokončení dovolacieho pojednávania« použitým v ods. 2 § 676 Osp. treba rozumieť dokončenie dovolacieho pojednávania (resp. zasadnutia), ktoré predchádzalo bezprostredne pred vynesením rozsudku, preto ak by niektorý z manželov zomrel ešte pred týmto, smerodajné

sú ustanovenia ods. 1 § 676 Osp. práve tak, ako v tom prípade, ak Najvyšší súd rozviazaním rozsudku súdu odvolacieho nariadi ďalšie konanie vo veci a vynesenie nového rozhodnutia.

Poznámky.

Vplyv územných zmien na platnosť kartelových smlúv.

(Poznámky k článku Dr. Stefana Juráša: O platnosti kartelových smlúv po štátoprávných zmenách. P. O. roč. XXIV., str. 45—53.)

Recenzia a kritika pojednaní, v odborných časopisoch uverejnených, je zjavom výnimočným. Ak tak činím o citovanom článku Dr. Juráša, deje sa to pre význam a aktuálnosť otázky, o riešenie ktorej sa autor pokúsil. K tomu sa ešte druží okolnosť, že autor je v odborných kruhoch známy ako veľmi nadaný pracovník v obore práva i hospodárstva, takže jeho mienku budú teoretici i praktici nepochybne sledovať so značným záujmom.

Môžeme len schvalovať, keď Dr. Juráš hovorí, že chce otázku platnosti kartelových smlúv riešiť so stanoviska rýdzo juridického bez zreteľa na hľadisko de lege ferenda (ods. 1 jeho článku). Bohužiaľ, už prvý problém, t. zv. clausula rebus sic stantibus sviedol autora so správnej cesty, a to hneď v dvojom smere: neporozumel vývodom Kubešovým a zjavne pre-exponoval svoju dedukciu, že clausula rebus sic stantibus »dáva u nás (!) náležitú právnu základňu pre riešenie otázky kartelových smlúv za mimoriadnych pomerov« (str. 48). Týmto sa dostal k neudržateľnej tézi, že vznikom dvoch štátnych celkov neostal ani jeden predpoklad (najmä zreteľ na jednotné štátne územie) neporušený, »takže možno (sic!) uzatvárať...«, že kartelové smluvy býv. Čsl. republiky sa staly bezúčinnými (sic!).

Čo sa týka námietky v prvom smere, bol by úsudok autorov o hľadisku Kubešovom dopadol pravdepodobne inak, keby si bol autor preštudoval v jeho spise »Nemožnosť plnení a právni norma« str. 126 ods. 2 až str. 128. Potom by tiež Dr. Juráš nebol musel argumentovať proti Kubešovi §-om 936 všeob. obč. zák. Kubeš dospel k celkom iným záverom, než sa domnieva Dr. Juráš, keď mu podkladá (nesprávnu) argumentáciu Piskovu (por.: Pocta Kallabovi 1939 str. 184 ods. 2). Už na nasledujúcej strane (185) u Kubeša čítame, že »kategória« odpadnutia typického predpokladu, ktorý vždy sa kladie za základ (scil. smluve druhu, o ktorý práve ide) má teoretickú fundáciu v § 7 obč. zák. Tento § 7 dovoľuje »zmocniť se problematiky, vyvolané mimořádnými poměry mnohem dokonaleji, než kdyby v občanském zákoníku byla zvláštní ustanovení, která by na tuto problematiku výslovně pamatova-